

Sagrada Família: una llum per a l'esperança

José Manuel Almuzara¹

El 8 de desembre passat es va il·luminar un estel a la basílica de la Sagrada Família de Barcelona. El coronament de la torre dedicada a la Mare de Déu es finalitzava amb l'estel i se sumava a les altres ja acabades, vuit de les quals dedicades als apòstols (quatre a la façana del Naixement i quatre a la façana de la Passió). Una notícia que ha donat la volta al món i que, des del primer moment, em va fer pensar en Gaudí i la seva genialitat, especialment en el pla simbòlic. I és que l'"arquitecte genial i cristià conseqüent"² sempre ens ensenya i "no amb paraules sinó amb pedres, traços, plans i cims".³

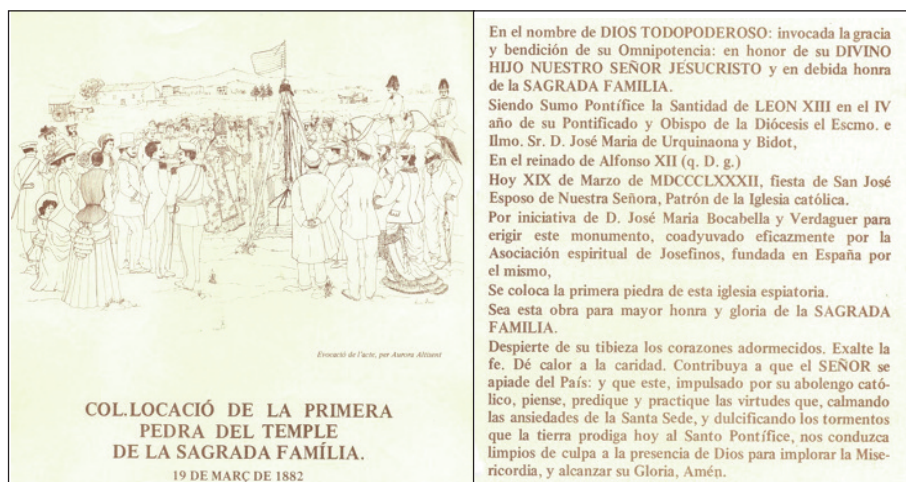
En les circumstàncies en què vivim, amb patiments i desgràcies, amb plans i projectes suspesos o ajornats, sorgeix un *estel* que ha suposat i suposa una llum d'esperança, per a Barcelona i per a tot el món. I res millor que a través de la Verge Maria, un dels tres grans amors de Gaudí, juntament amb la Creu i l'Eucaristia, segons el meu parer.

Aquest fet ha generat una nova esperança: acabar dues de les quatre torres dedicades als evangelistes. Així, la Junta Constructora del Temple de la Sagrada Família preveu enllestir enguany les dues torres dels evangelistes Lluc i Marc, que faran 135 metres d'alçada, si la situació evoluciona positivament, així com la pujada de tres nivells de la torre de Jesucrist, amb el desig de finalitzar-la el 2026, en funció del progrés de la previsió de visitants.

D'altra banda, enguany es preveu que s'iniciï la conservació i neteja de la façana del Naixement (obra de Gaudí i Patrimoni de la Humanitat des de 2005).

Aquestes setmanes s'ha parlat del disseny i projecte de la façana de la Glòria, la façana principal; hi han intervingut arquitectes i teòlegs i s'ha consultat diversos escultors sobre com dur-la a terme. Una decisió molt important, com totes les que es prenen sobre la Sagrada Família, i que al meu entendre han d'ajustar-se al fi per al qual es construeix el Temple expiatori i així consta a l'Acta de la primera pedra del 19 de març de 1882.

Un altre motiu d'esperança és l'obra que es preveu iniciar els mesos vinents, la *capella de l'Assumpció de la Mare de Déu*, a la part posterior de l'absis de la Sagrada Família (carrer de Provença), just darrere de la torre de la Mare

de Déu. Gaudí va autoritzar construir-ne una de similar a Rancagua (Xile) al frare franciscà Angélico Aranda, tal com ho testimonien cartes enviades entre tots dos el 1922 i uns croquis enviats del model que Gaudí pensava utilitzar a Barcelona.

Segons relata Isidre Puig Boada, Gaudí va donar a Joan Martí Matlleu una explicació d'aquesta capella amb les paraules següents:

calia que hi hagués al temple un lloc preferent per a la Verge Maria. No podem dedicar-li el centre de la cripta perquè hi va el facsimil de la santa Casa de Natzaret; l'absis, exteriorment, va dedicat a la Mare de Déu, però, interiorment, conté l'altar amb Jesucrist. Per això li consagram aquesta capella centrada a l'ala nord del claustre.⁴

Croquis de Gaudí per a la capella de l'Assumpció, ubicació futura en el temple i breu explicació de la capella.

Fotografia realitzada per J. M. Almuzara

L'Esperança per a Gaudí? La mirada vertical

Vaig aprendre del meu amic Gabriel Córdoba Rodríguez, doctor en Teologia, arquitecte, sacerdot ident, autor de *La fragancia del ser de las cosas. La concepción artístico teológica de Antoni Gaudí en la Basílica de la Sagrada Familia*, publicada el 2020, a mirar en vertical en l'obra magna de Gaudí, la Sagrada Família. I així ho vaig fer, faig i transmeto.

Gaudí escull els conjunts escultòrics relacionant-ne prèviament el contingut teològic:

1. L'Esperança en una dona

La Cripta de la Sagrada Família (Patrimoni de la Humanitat des de 2005) té com a clau el grup escultòric de l'Anunciació (el SÍ de Maria davant l'Arcàngel Gabriel, l'Encarnació, l'Església es construeix a partir d'aquest sí). Ara, molts anys després, relacionem la clau amb l'estel, i, sí, increïblement, estan situades en la mateixa vertical, la humanitat i la divinitat, la terra i el cel.

Clau de la Cripta de la Sagrada Família i foto general amb els 12 nervis de la volta que finalitzen en la clau.

2. L'Esperança en la façana del Naixement

En una mirada vertical per la Porta de l'Esperança, hi descobrim els grups escultòrics de la Fugida a Egipte, la matança dels Innocents, Jesús nen preguntant a Josep, els avis Joaquim i Anna, les esposalles de la Mare de Déu i Josep i, a la part superior, coronant la Porta, sant Josep governant la barca de l'Església i la roca del Cavall Bernat, de Montserrat, amb la inscripció SAL-VA-NOS.

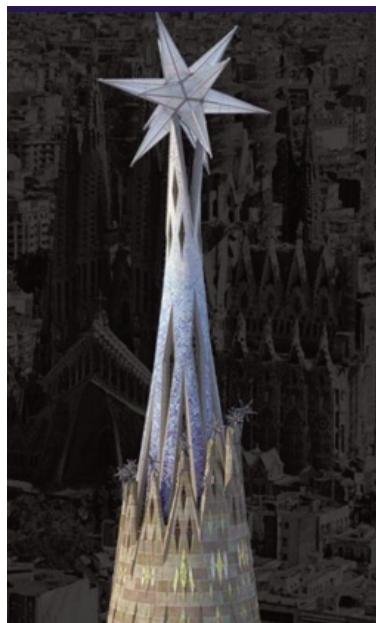
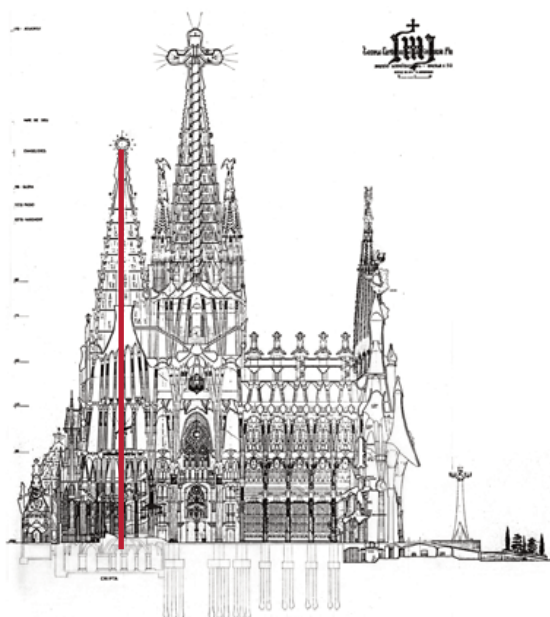
A partir d'unes descripcions escultòriques per al possible desànim, per a la desesperança (fugida, mort, tristesa, descoratjament, ruptura), Gaudí la corona amb un signe d'Esperança en Jesús, Maria i Josep i l'Església.

3. L'Esperança a la façana de la Passió segons Gaudí

Gaudí va dir que “el gust personal dels arquitectes que em succeiran influirà en l'obra, però això no em sap greu: penso que encara beneficiarà el Temple. Marcarà la varietat dels temps dins de la unitat del pla general”.⁵

I ha estat així. Alguns artistes han aconseguit completar parts de la Sagrada Família sense disseny previ de Gaudí (a tall d'exemple, les portes de la façana del Naixement, disseny i obra de l'escultor Etsuro Sotoo); i, tanmateix, un cop presa la decisió de realitzar els grups escultòrics de la façana de la Passió, es va permetre “trencar la unitat del pla general” per tal de complir les condicions de l'artista seleccionat. I això que Gaudí va dir:

L'actual façana de la Passió la vaig projectar en el dolor, el 1911, quan estava malalt a Puigcerdà, on vaig arribar a tanta gravetat que, en posar-me a la banyera, vaig sentir que una de les persones que m'agafaven deia fluixet: “Ha mort.” La convalescència va ser

Secció longitudinal de la Sagrada Família relacionant la clau de la Cripta amb l'estel de la Torre de la Mare de Déu.

llarga; tenia com a infermer un religiós camil·lià castellà, paisà de sant Joan de la Creu, les obres del qual anava llegint. La poesia del sant, el religiós la llegia tan bé que no només em consolava, sinó que anava elevant el meu esperit perquè continués meditant sobre la porta de la Passió, que finalment vaig dibuixar sobre paper. Com que la convalescència va ser llarga, vaig tenir temps per estudiar i meditar aquesta façana.⁶

4. I ara?, l'Esperança a la façana de la Glòria

Deia Joan Matamala Flotats al seu llibre *Mi itinerario con el arquitecto*:

Gaudí es lliurava a la comesa d'aquesta façana [de la Glòria] cada matí, després d'oïr missa i rebre l'eucaristia. Ni una sola línia subsisteix dels anys del seu primer projecte, però el que ara realitza —ideat, com el de la Passió, durant la seva estada a Puigcerdà— el fa en una taula que semblava d'un predicador just abans d'un sermó, ja que estava a vessar de llibres sagrats, de llibres de litúrgia i d'obres dels Sants pares, en els quals cercava inspiració de fons. Plasmarà així la idea tan important en sant Pau de la “glòria de Déu”, segons la sentència del salmista: “els cels proclamen la glòria de Déu i el firmament anuncia l'obra de les seves mans”. Una

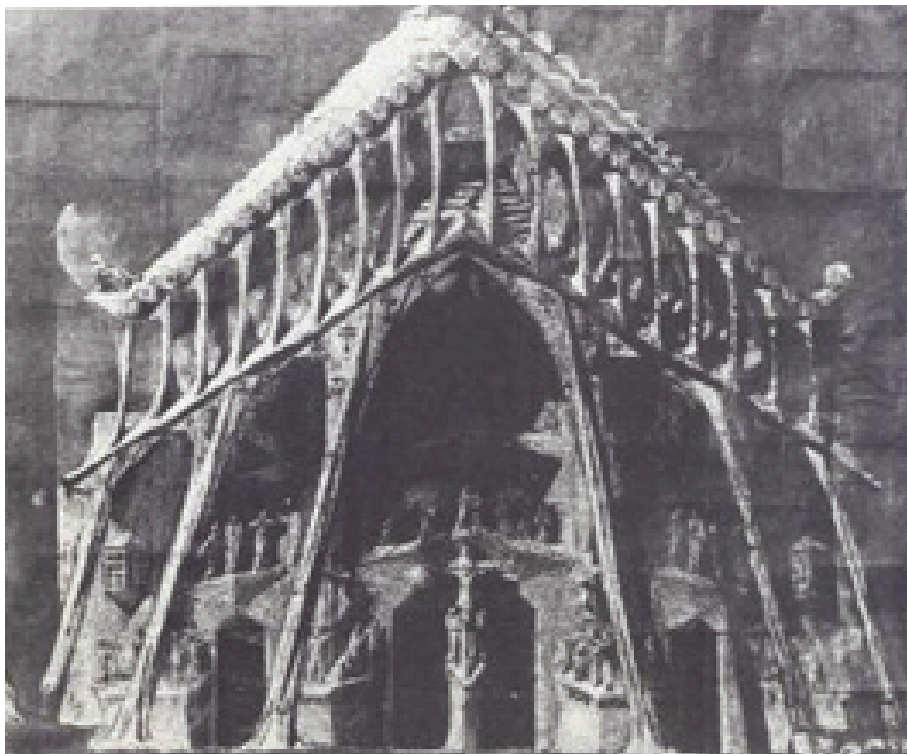
Porta de l'Esperança, representació del Cavall Bernat (inscripció SAL-VA-NOS) i el Cavall Bernat de Montserrat.

cascada de símbols s'agermana en aquest *testimonium Glorïae* de l'artista, que és la culminació de la seva personal reflexió religiosa, així com de la seva vida d'arquitecte.⁷

La façana de la Glòria reflecteix la singular vida religiosa de Gaudí, i el seu coneixement del Nou Testament —el nostre arquitecte manifesta sempre una especial atracció per l'Apocalipsi—, i del Magisteri de l'Església. La façana de la Glòria és una guia de l'espiritualitat cristiana, que des del soterrani fins al cim de les torres ens va indicant un ascens personal en la relació amb Déu Trinitat a través de la història de la salvació narrada a l'Antic Testament i al Nou Testament.⁸

En resum, els avenços recents i les esperances que suscita l'obra de la Sagrada Família ens alegra i em fa pensar que, per damunt del criteri dels arquitectes, escultors i artistes, el més important és

recordar, sobretot, el qui va ser ànima i artífex d'aquest projecte: Antoni Gaudí, arquitecte genial i cristià conseqüent, amb la torxa de la seva fe cremant fins al final de la seva vida, viscuda en dignitat i austeritat absoluta... Ell mateix, obrint així el seu esperit a Déu, ha estat capaç de crear en aquesta ciutat un espai de bellesa, de fe i d'esperança, que porta l'home a la trobada amb qui és la Veritat i la Bellesa mateixa. Així expressava l'arquitecte els seus sentiments:

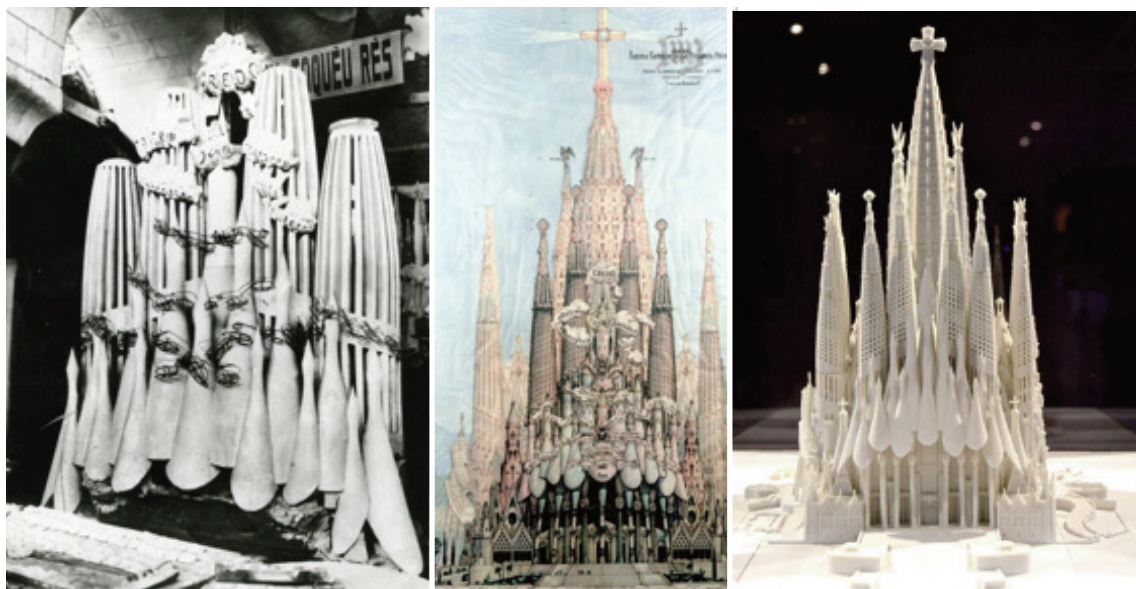

Croquis de Gaudí per a la façana de la Passió de 1911 i detall de la façana de la Passió actual.

“Un temple és l’única cosa digna de representar el sentir d’un poble, ja que la religió és la cosa més elevada en l’home”.⁹

Façana de la Glòria (maqueta de Gaudí), pla de la façana i maqueta actual

D'aquesta manera, sabrem decidir amb l'esperit i el mètode de Gaudí, sense quedar-nos en mers aspectes, sinó descobrint la síntesi, com tan bé ens ho va deixar escrit l'arquitecte, deixeble de Gaudí, Isidre Puig Boada (1891-1987) en el seu llibre *El Templo de la Sagrada Familia. Síntesis del arte de Gaudí*.¹⁰

¹ Gaudinòleg i arquitecte. President de l'Associació pro beatificació d'Antoni Gaudí (www.gaudibeatificatio.com; apartat de correus 24094 – 08080 Barcelona. Embaixador del Proyecto de Gaudí para Rancagua, Chile (www.gaudichile.cl). Membre del Comitè Científic en el Congrés Mundial Gaudí 2014, 2016 i 2018.

² Benet XVI, *Homilia en la consagració del Temple expiatori de la Sagrada Família de Barcelona*, 7 de novembre de 2010. Dins https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/es/homilies/2010/documents/hf_ben-xvi_hom_20101107_barcelona.html.

³ *Ibidem*.

⁴ Isidre Puig Boada, *El Templo de la Sagrada Familia. Síntesis del arte de Gaudí*. Barcelona: Edición Facsímil, Omega, SA, 2011, p. 107-108.

⁵ Cèsar Martinell i Brunet, *Gaudí i la Sagrada Família, comentada per ell mateix*. Barcelona: Ayma, SL, 1951.

⁶ Isidre Puig Boada, *El templo de la Sagrada Familia*. Barcelona: Ediciones de Nuevo Arte Thor, 1982, p. 150.

⁷ Juan Matamala Flotats, *Mi itinerario con el arquitecto*. Barcelona: Editorial Claret, p. 293.

⁸ Gabriel Córdoba Rodríguez, *La fragancia del ser de las cosas. La concepción artístico teológica de Antoni Gaudí en la Basílica de la Sagrada Familia*. Madrid: Universidad San Dámaso, 2020.

⁹ Benet XVI, *op. cit.*

¹⁰ Isidre Puig Boada, *El Templo de la Sagrada Familia. Síntesis del arte de Gaudí, op. cit.*